

REGISTER VAN BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN
(art. 21 Monumentenwet)

TOELICHTING; bij de beschikking tot aanwijzing van een beschermd dorps gezicht in

HOLLUM

Gemeente: Ameland

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tek. no. 229) door een stippellijn omgrensde gebied.

Het eiland Ameland neemt door zijn geschiedenis en het grote aantal bewaard gebleven monumenten onder de waddeneilanden een bijzondere plaats in. Als zelfstandige heerlijkheid heeft het in de historie bewogen tijden gekend, waarbij enerzijds de menselijke hebzucht, anderzijds de kracht der natuurelementen het eiland en zijn bewoners teisterden. Tal van stormvloeden en zandverstuivingen zijn er de oorzaak van dat het eiland zich in de loop der eeuwen in oostelijke richting verplaatste, waaraan een aantal dorpen ten offer is gevallen. Vanouds bestaat Ameland uit drie duincomplexen, onderling door lagere strandvlakten aan elkaar verbonden, die bij hoog water overspoelden. De drie verhogingen vormden dan elk een afzonderlijk eiland. Op deze duincomplexen hebben zich de nederzettingen ontwikkeld, die aan de noordwestzijde werden beschermd door een duingordel. Ten zuiden van deze nederzettingen waren de meer vruchtbare zanderige veengronden gelegen. Gedeeltelijk werden deze lager gelegen veengronden nabij de dorpen door zodendijkjes als veekering en beperkte zeewering omringd, waardoor de z.g. mieden ontstonden.

Op de meest westelijk gelegen verhoging bevonden zich eertijds drie dorpen, n.l. Sier, Hollum en Ballum, waarvan Sier verloren is gegaan. De middelste verhoging omsloot de dorpen Nes en Buren (die beide nog bestaan) en op het oostelijk duincomplex kwam vroeger het dorp Oerd voor.

Thans is het eiland geheel door waterstaatkundige werken beschermd en is aan de eeuwenlange verplaatsing vrijwel een einde gekomen. Vooral buiten de dorpen is het karakter door de gewijzigde omstandigheden veranderd, waarbij door de recente tuilverkaveling de zodendijkjes en slenken zijn geëgaliseerd, zodat in dit gebied nagenoeg niets meer van de oorspronkelijke situatie is te herkennen. In tegenstelling hiermede hebben drie van de vier overgebleven dorpen, met name Hollum, Ballum en Nes, veel van hun vroeger voorkomen weten te behouden.

Niet alleen door het grote aantal oudheidkundig waardevolle huizen met hun eigensoortige voor de waddeneilanden karakteristieke bouwvormen, maar ook door het patroon der aanleg en alle bijkomende elementen, zoals weg- en erfbeplanning, bezitten deze dorpen een eigen karakter.

Hollum is het meest westelijk gelegen dorp op Ameland; het is waarschijnlijk uit twee delen ontstaan. In het zuidelijk gedeelte is de bebouwing langs twee noord-zuid gerichte lanen, de Oosten- en Burenlaan, die nabij de Nederlands Hervormde kerk tezamen komen, geordend. De meer noordelijk gelegen kern is onregelmatig van aanleg; evenals in Nes is de bebouwing hier vrij willekeurig gegroepeerd. Ofschoon het gehele dorp als bijzonder karakteristiek

Behoort bij de beschikking van de Ministers van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening van

Afdeling: 10 juni 1969
O.K.N.

Nr.: 148.973

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
de secretaris van de Monumentenraad,

REGISTER VAN BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN
(art. 21 Monumentenwet)

TOELICHTING; bij de beschikking tot aanwijzing van een beschermd dorps gezicht in

HOLLUM

Gemeente: Ameland

kan worden gekenschetst, is het beeld van de noordelijke kern door tal van vernieuwingen gewijzigd. Veel minder is dit het geval in het zuidelijk gedeelte, zodat alleen dit deel voor bescherming in aanmerking komt.

De Nederlands Hervormde kerk, zuidelijk van de Burenlaan, vormt ongetwijfeld als enige laat-middeleeuwse kerk, een van de belangrijkste gebouwen van het eiland. De forse aangebouwde, uit de 15de eeuw daterende, zadeldaktoeren is niet alleen een waardige dominant in het dorpsbeeld, maar overheerst tot in de wijde omgeving. Op het kerkterrein, dat door een ringvormige boombeplanting wordt omsloten, staan grafstenen, die de herinnering aan de vroegere walvisvaarders bewaren. De woonhuizen, voorzien van 17de en 18de eeuwse ankerdateringen en voor het merendeel geplaatst op de lijst van beschermde monumenten, zijn in hun uiterlijke verschijning van een kenmerkende eenvoud. Gebouwd op vrije erven, met de topgevels aan de straat, vormen zij tezamen een gaaf aaneengesloten geheel van voor de eilanden typerende bebouwing.

Daar de bebouwde erven worden afgewisseld door onbebouwde kavels, is het contact met de aansluitende landbouwgronden, de vroegere mieden, blijven bestaan. Ondanks de vrije ligging van de woningen en ondanks het vermelde verband met het achterliggende land, heeft de ruimte door de boombeplanting langs de Buren- en Oosterlaan en door de begroeiing van de erven een opvallende beslotenheid.

De erfafscheiding komt op verschillende wijze voor; slechts hier en daar zijn nog fragmenten overgebleven van de eens veelvuldig voor dit doel toegepaste walviskaak. Rond het tot museum ingerichte dubbele, uit 1751 stammende woonhuis op de hoek van de Burenlaan en Herenweg is een dergelijke typische afscheiding nog aanwezig.

Het profiel der straten bestaat in hoofdzaak uit een op eenvoudige wijze met klinkers verharde rijbaan van geringe breedte, vrijwel overal geflankeerd door grasbermen, plaatselijk door smalle straatjes onderbroken, die toegang geven tot de woningen. Mede door deze wijze van verharding der vroegere zandwegen is de harmonische samenhang van alle het beeld bepalende onderdelen blijven bestaan.

Behoort bij de beschikking van de Ministers van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening van

Afdeling: 10 juni 1969
O.K.N.

Nr.: 148.973

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
de secretaris van de Monumentenraad,

